

Kdo je židovská máma?

Pro popsání tohoto fenoménu by stěží stačila silná kniha. Ve stručnosti lze židovskou mámu charakterizovat jako matku, která je se svým dítětem spjata krví i duší. Prožívá po celá tisíciletí se svými potomky dobré i zlé - stará se o jídlo, oděv, vzdělání, svatby, rození. Je silně intuitivní, cituplná, ale statečná a pevná. Po celou historii židovského národa je se svými dětmi ve válkách, v pogromech, při ukřižování i v holokaustu, v šikaně i v posměchu. Je s nimi vždy a všude, spjata rodem, tradicí, náboženstvím a hlavně láskou. V době, kdy civilizované matky zabíjejí své děti, dostává láska židovské mámy téměř legendární příchut'.

Láska Kateryny k její dceři však žádnou legendou není, stejně jako není legendou láska Kateryny matky k ní. "Moje máma je věrná jako pes," říká Kateryna. Nemá tím na mysli žádný sentimentální cit, ale vztah, ve kterém je ochrana, obživa i zahřívání mládeže, jak je to přirozené a důležité pro psí i lidský rod.

Kateryna se narodila na Ukrajině, která tehdy byla jednou z republik bolševického Sovětského svazu. Bylo jí sotva půl roku, když babička-lékařka spolehlivě usoudila, že holčička má těžkou vadu zraku. Útlé dětství tedy prožila v nemocnicích a v rehabilitačních zařízeních. Všude tam ji doprovázela její židovská máma, která tehdy velmi důsledně popírala svůj původ. Nedovedeme si představit strach z pronásledování a diskriminace, který na Ukrajině panoval. Kateryna říká: "Vůbec se své mámě ani babičce nedivím, že se vší silou snažily zamést veškeré stopy po židovství. Nejednou jsem sama na svou kůži zjistila, jak obtížně se židům přežívá i v relativní svobodě obecného míru. Když jsem navíc skoro nevidomá, nebývá to vždycky lehké. Být slepá a ještě Židovka? No to už je hodně extrémní handicap".

Je v tomto výroku humor víc než hořký.

Kateryna se ve dvou letech začala chovat jako zázračné dítě. Zpaměti se neuvěřitelně rychle učila všechny možné písničky z rádia. Zcela se do ní vpečetily šansony Edith Piaf a písně Lydie Ruslanovové, která podle jejích slov svým zpěvem zvedala na nohy i beznohé. Kdykoliv se malá Kateryna dostala k pianu, okamžitě začala brnkat melodie nebo dokonce je vymýšlet. Její otec rád a hlasitě zpíval. Před jeho silným hlasem sice kolikrát vylekaně zalezla pod postel, ale nepochybně svůj talent zdědila po něm.

Když skončila neúspěšná léčba i rehabilitace vrozené zrakové vady, otec situaci nevydržel a odešel od Kateryny i její židovské mámy. Předškolní výchova pro zrakově postižené děti neexistovala.

Maminka, vzdělaná a krásná paní, však nic nevzdávala. Vymýšlela a vyráběla pomůcky, doprovázela Katerynu na hodiny klavíru, do umdlení četla pohádky a všechno, co jí mohlo rozšířit obzory. V osmi letech přijali téměř nevidomé děvčátko do základní školy, která měla prodlouženou docházku prakticky do osmnácti let a přitom ani nekončila maturitou. Učit se v této škole, spát na internátě s dvaceti děvčaty na pokoji, chodit na ojedinělé vycházky v pevně semknutém útvaru, to byl pro temperamentní a dychtivou holčičku neřešitelný problém. Škola sice byla v místě bydliště, ale pobyt na internátě byl až na výjimky povinný. Tak vymysleli výjimku. Kateryna dostala lékařské potvrzení, že se v noci pomočuje a mohla tak častěji pobývat doma, navštěvovat hudební školu a žít normální život.

Máma se s ní učila i to, co ve škole nebrali, připravila ji na gymnázium pro nevidomé, posléze i na univerzitu, kde se Kateryna rozhodla studovat hudební folkloristiku. Jen s jedním problémem máma nepomohla. Kateryna je sice krásná žena, ale lidem, kteří spolurozhodovali o osudu budoucí zpěvačky se nelíbila její "slepecká image". Tento handicap byl pro nadějnou zpěvačku daleko bolestnější než sama okolnost, že skoro nevidí.

Maminka jí pomáhala i svými společenskými kontakty jak se dalo, a tak se Kateryna naučila orientovat se v sociálním i politickém prostředí, které ji obklopovalo a které jí nic neodpouštělo. Za všechno se platí. Maminka kvůli dceři změnila svůj pracovní obor, aby jí byla nablízku. Kompenzační pomůcky dnešního typu vůbec neexistovaly, tamější studio pro načítání knih mělo sice pár titulů, ale kotoučové magnetofony byly úzkoprofilový a podpultový artikl, a o kazeťácích se ani nesnilo. Kateryna se všechno učila náslechem. Na žádné ze škol, které na Ukrajině absolvovala, se neučilo Braillovo písmo a maminka role zde tedy byla zcela polyfunkční.

Cílevědomá námaha, neutuchající naděje a vytrvalost matky i dcery nakonec přinesly ovoce. Po perestrojce, kdy už bylo dovoleno podporovat národní ukrajinskou kulturu, Kateryna zpívala na soutěžích a snažila se najít uplatnění v nějakém zajímavém zaměstnání v kulturní oblasti. Když si uvědomila, že její vizáž je pro většinu uměleckých managerů nepřijatelná, zkoušela pracovat v rozhlase. Bez kompenzačních pomůcek a bez možnosti číst a psát běžné písmo však neměla šanci. A k tomu stále chtěla studovat zpěv, avšak nebylo kde.

Štěstí se nakonec usmálo. Kateryna přerušila studium na univerzitě a mohla díky sponzorskému daru odjet do Čech na Deylovu konzervatoř. Odjela zcela sama, finanční prostředky stačily zhruba na rok studia, ale nikoliv na pobyt matky nebo na její návštěvy. Byla cizinka, mnohem starší než ostatní studenti, neuměla česky mluvit, číst ani psát, rozuměla obtížně. Lásku ke zpěvu, vytrvalost a podpora většiny učitelů spolu s kouskem

šťěstí jí umožnily konzervatoř po pěti letech ukončit. Zároveň absolvovala vysokoškolské studium na Ukrajině. V současné době se připravuje na doktorát z etnomuzikologie na Karlově univerzitě v Praze.

Během studia na konzervatoři se v Praze stýkala mimo jiné i s příslušníky Pražské židovské obce. V tu dobu ji to velmi silně táhlo ke klezmeru (židovská lidová hudba), ale také k lidem, kteří vyznávají judaismus. Zamilovala se do jednoho z nich a on do ní. Láska silná a osudová. Uzavřeli manželství a Hospodin jim požehnal krásnou holčičkou. "Věděli jsme, do čeho jdeme, když chceme dítě," říká Kateryna o jejich rodičovství. Riziko dědičné vady zraku bylo zřejmé. Ale může člověk být vůbec kdy připraven na to, že jeho milovaný potomek bude žít s těžkým zrakovým handicapem?

Kateryna na konci těhotenství požádala maminku, aby za ní přijela do Čech. Manžel měl v té době také problémy, zrovna přišel o zaměstnání, což k ulehčení situace ani trochu nepříspělo.

Většinu času trávil hledáním práce, která by uživila jeho novou rodinu. "Máma tu byla stejně jako vždycky, kdykoliv mi teklo do bot, kdykoliv jsem byla v nebezpečí nebo nějak smutná či nešťastná. Byla s námi kolem porodu, starání se o miminko, je s námi i dnes, když už naše dcerka začne chodit do školy a já konečně pracuji v oboru, který jsem doslova vydřela. Mohu zpívat, hrála jsem i divadlo, mohu dělat, co je mi životní potřebou i náplní. Cítím se provinile, máma přišla na Ukrajině opět o zaměstnání, o kontakty. A to jsme vůbec rádi, že jí povolili žít v Čechách," doplňuje Kateryna podobiznu své židovské mámy. A jak to je s pokračováním židovské tradice, když jste oficiálně potvrdila svůj původ a stala se členkou židovské obce? Jak vaše maminka na tuto skutečnost nahlíží?

"Pro moji mámu je důležité, abych byla šťastná já i moje rodina. Vidí na mně, jak mi pomohlo, že jsem uvěřila ve Všemohoucího, že jsem našla své kořeny i své soukmenovce. Je spokojená, že mám nádhernou rodinu, že konečně zpívám, že mám úspěch a že jsem našla smysl svého života a poslání v židovské hudbě. Klezmer, to není hudební žánr, to je sebevyjádření, to je radost, bolest, pláč i smích. Klezmer je umělecké zobrazení tradice, lásky, nenávisti, odpuštění, specifického humoru, víry a naděje. Klezmer je to, co žiju, co pomáhalo přežít likvidaci a útlak židovským generacím přede mnou."

Slyšet zpívat Katerynu je určitě výmluvnější než cokoliv o ní číst. V jejím zpěvu je všechno, čím její srdce přetéká, je tam i ta nevyslovitelná věrnost, láska a úzkost židovské mámy. Řekla jsem jí to. Trochu smutně se usmála: "Nebojím se své slepoty. Nebojím se uměleckého neúspěchu. Úspěch nebo neúspěch jsou dvě strany téže mince. Pro mne je důležité mít svou práci. Nebojím se žádné zkoušky, kterou mi Stvořitel postaví na mou životní cestu."

Jednoho se však bojím - abych nesehala ve svém mateřství.
Uvědomuji si, jak nekonečně obtížné je dobře vychovat dítě
s těžkým zrakovým handicapem. Mám skvělého manžela a nedostižný
vzor ve své matce. Ale budu taky já ta nepopsatelně věrná
a milující židovská máma?"